

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

dr. Cristian BĂHNĂREANU
dr. Mihai-Ștefan DINU

TENDINȚE STRATEGICE ALE MARILOR PUTERI ÎN COMPETIȚIA PENTRU RESURSE ENERGETICE

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BĂHNĂREANU, CRISTIAN

**Tendințe strategice ale marilor puteri în competiția pentru
resurse energetice** / dr. Cristian Băhnăreanu, dr. Mihai-Ștefan Dinu. -
București : Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012
Bibliogr.
ISBN 978-606-660-019-4

I. Dinu, Mihai-Ștefan

620.9

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor*

ISBN 978-606-660-019-4

Great Powers' Strategic Trends in the Competition for Energy Resources

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul 1 (<i>dr. Mihai-Ștefan DINU</i>)	
Competiția pentru resurse energetice – relații cauzale	7
1.1. Interes național, securitate și strategie	7
1.2. Resurse energetice - furnizori și consumatori	10
Capitolul 2 (<i>dr. Cristian BĂHNĂREANU</i>)	
Modalități de realizare a securității energetice a Uniunii Europene	13
2.1. Riscuri și vulnerabilități energetice	13
2.2. Politica energetică europeană	18
2.3. Acțiuni și soluții	25
Capitolul 3 (<i>dr. Mihai-Ștefan DINU</i>)	
Actori statali angajați în competiția pentru resurse energetice	28
3.1. SUA și China - puteri globale angajate în competiția pentru resurse energetice	28
3.2. Resursele energetice - motorul reformelor economice și militare ale Rusiei	37
3.3. Franța și interesele sale în Africa	43
Concluzii	52
Bibliografie	55

Summary

• Introduction • *The competition for energy resources – causal relations* * *National interest, security and strategy* * *Energy resources – producers and consumers* • Modalities of ensuring EU energy security * *Energy risks and vulnerabilities* * *European energy policy* * *Actions and solutions* • State actors involved in the competition for energy resources * *US and China – global powers involved in the competition for energy resources* * *Energy resources – Russia's economic and military reforms engine* * *France and its interests in Africa* • Conclusions • Bibliography

Abstract

Competition for energy resources is one of the major characteristics of global security environment. States tend to transform their international behavior and to act strategically in order to reach their strategic interest. In this sense, states, especially great powers, tend to use not only economic means but also military ones under the form of either cooperation or intimidation. Meantime, great powers, especially the one supplying energy resources tend to use them as leverage in the geopolitical game.

INTRODUCERE

Competiția pentru resurse nu este un subiect nou în studiile de securitate. Această competiție are ca loc de desfășurare scena internațională în care actorii interacționează prin relații de putere. În acest sens, puterea este rezultatul unei combinații de capacități care derivă din surse interne sau externe, ca rezultat al relațiilor internaționale. În general, sunt acceptate ca surse esențiale de putere sursele naturale, sursele sociopsihologice și sursele sintetice¹.

Sursele naturale derivă din considerentele geografice (dispunerea statului pe glob, suprafața, ieșirea la mare, lungimea și natura granițelor etc.), sursele naturale și populația. Aceste surse sunt considerate a fi cele mai durabile, iar acțiunile de compensare a dezavantajelor provenite din insuficiența resurselor naturale sunt cele mai costisitoare, ceea ce provoacă frecvent transformarea lor în obiect al unor politici de lungă durată care, în timp, pot deveni tradiție politică. Totodată, importanța surselor naturale de putere² este provenită din rolul decisiv pe care acestea îl dețin în stabilirea și stabilitatea strategiilor politico-militare puse în slujba intereselor naționale și, implicit a asigurării securității statului.

Prezentul studiu se va concentra asupra acestui rol decisiv al resurselor naturale, în special al resurselor energetice.

Așa cum menționam la început competiția pentru resurse nu este un subiect nou în studiile de securitate. Noutatea este însă constituită de modul în care această competiție pentru resurse energetice dinamizează balanța de putere la niveluri

regionale și la nivel global, rebalansând eforturile strategice ale unor puteri mondiale recunoscute, cum ar fi, de exemplu, Statele Unite ale Americii.

Caracteristicile mediului de securitate actual oferă suficiente motive de îngrijorare multor state, poate cel mai evident dintre acestea fiind faptul că, urmare a crizei financiar-economice din perioada anilor 2008-2010, economia globală trece printr-un moment de încetinire a creșterii economice, vârfurile semnificative ale acestei creșteri provenind din regiunea Asia-Pacific, ai cărei campioni sunt state precum China, India, Rusia, ceea ce reprezintă majoritatea statelor din grupul BRICS. Este adevărat că India și China împreună au o populație ce constituie aproape o treime din populația mondială, un adevărat motor economic, dar și o mare consumatoare de energie. Iar pentru producerea acestei energii sunt necesare resurse naturale energetice la care unele dintre aceste state nu au acces direct, geopolitica fiind aceea care facilitează acest acces, deopotrivă cu investiții majore în infrastructura proprie sau regională necesară unui acces eficient la aceste resurse.

În studiul nostru ne vom concentra în particular asupra resurselor energetice convenționale precum petrolul și gazele naturale, mai exact asupra tendințelor strategice ale statelor de a-și asigura securitatea energetică prin obținerea unui acces cât mai rapid, apropiat și ieftin, proiectându-și puterea dincolo de granițe pentru a-și menține sau spori securitatea la nivel intern.

¹ Walter S. Jones, *The Logic of International Relations*, Longman, New York, 1997, p. 202.

² Ibidem, p. 188.

Capitolul 1 COMPETIȚIA PENTRU RESURSE ENERGETICE – RELAȚII CAUZALE

În ultimele trei decenii securitatea globală a fost modelată de o serie de evenimente cu importanță strategică: încheierea Războiului Rece, destrămarea URSS, atacurile teroriste de la 11 septembrie de pe teritoriul SUA și criza financiar-economică din perioada anilor 2008-2010. Fiecare dintre aceste evenimente a condus la schimbări ale comportamentelor statelor pe scena internațională și, implicit la modificări strategice care au redesenat harta politică, economică și militară a lumii.

Folosim sintagma de *modificare strategică în sensul schimbărilor strategice necesare realizării unei viziuni anume, schimbarea strategică definind-o drept acea modificare a unui actor față de mediul extern³, fără afectarea intereselor strategice proprii.*

1.1. Interes național, securitate și strategie

Pornind de la conceptul teoretic al statului, putem crea o schemă a relațiilor dintre interesele naționale, securitate, geopolitică și strategie. Schema este prezentată în figura nr. 1, elementele sale conceptuale fiind extrase din fundamentele teoriei generale a dreptului, cu adăugarea elementelor relaționale dintre securitate, geopolitică și strategie.

³ Rajagopalan N., Spretzer G. M., *Toward a theory of strategic change: a multi-lens perspective and integrative framework*, Academy of Management Review, Vol. 22, No. 1, 1996, pp. 48-79; Van de Ven A. H., Poole M. S., *Explaining Development and Change in Organizations*, Academy of Management Review, Vol. 20, No. 3, 1995, pp. 510-540.

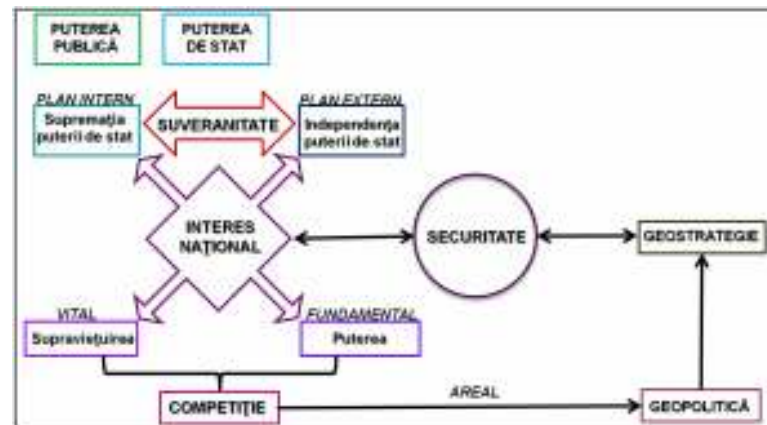

Figura nr. 1: Relațiile dintre puterea statului, interes național și securitate

Potrivit logicii relațiilor schematizate în figură, orice strategie de securitate națională a unui stat trebuie să fie proiectată în funcție de rolul pe care acel stat dorește să-l dețină pe scena internațională. Astfel, în scopul de a-și proteja interesele naționale, acel stat trebuie să își extindă influența dincolo de hotarele sale. Pentru aceasta, este necesar ca economia aceluia stat să poată concura cu economiile puternice din plan regional și global, pentru că protejarea și promovarea intereselor naționale prin extinderea influenței poate depăși uneori sfera activităților economice care trebuie sprijinite de mijloace militare.

Un rol major în realizarea intereselor strategice ale unui stat îl are strategia, percepută ca relația dintre mijloace și obiective.

De la Clausewitz, definiția strategiei a fost formulată în diverse moduri, de fiecare dată de cele mai multe ori reflectând imaginea contemporanității autorului. Astfel, dacă Clausewitz vedea strategia drept angajarea în luptă pentru a câștiga războiul, Liddell Hart propunea o abordare ușor diferită, considerând strategia ca fiind arta de distribuire și folosire a mijloacelor militare în scopul îndeplinirii politicii.

Considerând abordarea lui Liddell Hart ca fiind apropiată

abordării studiului nostru, ne vom concentra analiza asupra tendințelor strategice apărute, în opinia noastră, ca urmare a crizei financiar-economice. În contextul creat de declanșarea crizei, actorii statali importanți și-au concentrat eforturile în scopul obținerii accesului sau a consolidării pozițiilor de influență în regiunile bogate în resurse energetice. Astfel, considerăm că principalele evenimente strategice au avut loc în regiunea Africii de Nord și a Orientului Mijlociu, cu implicații posibile asupra unor regiuni precum Caucazul și Asia Centrală, acestea fiind regiunile care concentrează majoritatea rezervelor mondiale de hidrocarburi, dar și găzduiesc rutele de transport terestre și maritime dinspre statele furnizoare către statele consumatoare. Nu este dificil de observat că aceste regiuni corespund ariilor strategice pe care în anul 1904, Halford Mackinder și Nicholas Spykman îl denumeau *Heartland* (figurile nr. 2 și nr. 3).

Figura nr. 2: Reprezentarea grafică a teoriei lui Halford Mackinder

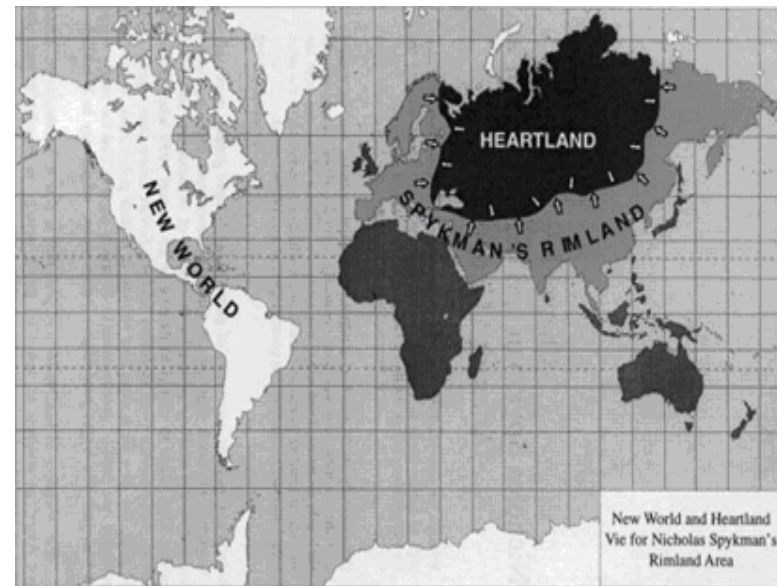

Figura nr. 3: Reprezentarea grafică a teoriei lui Nicholas Spykman

Pe baza acestora, suntem de părere că tendințele strategice ale actorilor statali importanți s-au dezvoltat în sensul extinderii sferelor de influență în scopul obținerii sau menținerii controlului în regiunile cu cele mai bogate rezerve de resurse energetice.

1.2. Resurse energetice - furnizori și consumatori

Considerăm că relațiile dintre statele producătoare și statele consumatoare, pe de o parte, și dintre cele consumatoare, pe de altă parte, sunt cele care stau la baza tendințelor geostrategice ale acestora.

Astfel, identificăm grupul unor state precum Rusia sau Arabia Saudită, țări cu un grad ridicat de independență față de resursele energetice, independență fundamentată pe bogatele

rezerve de hidrocarburi și pe infrastructura de transport a acestora.

Alt grup distinct este cel al statelor cu un grad ridicat de suficiență a resurselor energetice, format din Franța și SUA, care datorită rezervelor bogate de cărbune, în cazul celei dintâi, și al energiei nucleare, în cazul celei de a doua, își pot asigura necesarul de energie electrică, de exemplu, însă sunt puternic dependente de importurile de petrol necesar combustibililor pentru domeniul transporturilor. În același grup poate fi inclusă și Brazilia, care însă își poate asigura combustibilul necesar transporturilor datorită trecerii la alimentarea cu etanol⁴ (alcool etilic produs din trestie de zahăr), dar e dependentă de importurile de gaz natural și lichefiat din Argentina, Algeria, Nigeria și Orientul Mijlociu.

Cel de al treilea grup de state este acela al țărilor cele mai vulnerabile din punct de vedere al asigurării securității energetice, care nu numai că sunt obligate să importe resurse energetice, precum cărbune sau gaze naturale, pentru asigurarea electricității și transporturilor. Din acest grup cele mai vulnerabile sunt acele state care depind de producători externi, și se confruntă cu constanta amenințare a întreruperii furnizării acestora (este binecunoscut cazul Rusiei care a întrerupt, în repetate rânduri, furnizarea de gaze naturale către Ucraina, care la rândul său a redus furnizarea acestui tip de hidrocarburi către Uniunea Europeană).

Indiferent de grupul din care fac parte, în momentul în care statele se confruntă cu aspecte de securitate energetică, acestea au tendința de a-și modifica comportamentul internațional. Este cazul Chinei, care în anii '90 și-a sporit importurile din statele africane și ale Orientului Mijlociu. Astfel că din cauza costurilor mari a stabilit și sporit relații diplomatice cu state africane și din Orientul Mijlociu

facilitându-și, așa cum vom arăta în Capitolul 3 al lucrării noastre, investițiile directe în industria petrolului din acele state.

⁴ Gal Luft, Anne Korin, *Energy security, chalanges for the 21st century*, Greenwood Publishing Group, Santa Barbara, 2009, p. 6.

Capitolul 2 MODALITĂȚI DE REALIZARE A SECURITĂȚII ENERGETICE A UNIUNII EUROPENE

Dependența de resursele energetice din Federația Rusă și accentuarea riscului energetic pe măsură ce economia se dezvoltă, preocupă autoritățile de la Bruxelles la cel mai înalt nivel. Pe de o parte, politica energetică europeană a fost adaptată permanent la noile realități geopolitice, geo-economice și geostrategice în scopul aprovizionării cu energie la prețuri accesibile, promovării eficienței energetice și protecției mediului. Pe de altă parte, interesele statelor membre în domeniul energetic și întârzierea aplicării strategiilor și planurilor de acțiune europene subminează procesul de asigurare cu energie sustenabilă, competitivă și sigură.

2.1. Riscuri și vulnerabilități energetice

Uniunea Europeană, ca mare consumator de energie, continuă să aibă pe piața globală o poziție cu adevărat vulnerabilă, datorită problemelor cu care se confruntă în materie de asigurare a securității energetice.

Prima problemă se referă la *cantitatea limitată de hidrocarburi* pe care le deține și reducerea continuă a acestora.

Rezerve Regiune	Petrol (mld. barili)		Gaze naturale (mii mld. m ³)	
	2008	2012	2008	2012
UE27	6,759	5,952	89,873	73,244

Tabelul nr. 1: Rezervele de petrol și gaze naturale la nivelul UE⁵

⁵ U.S. Energy Information Administration, *International Energy Statistics*, www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm.

De exemplu, rezervele certe de petrol ale UE27 au scăzut, în perioada 2008-2012, cu circa 0,81 mld. barili (tabelul nr. 1). Cea mai mare depreciere a rezervelor disponibile de țiței s-a înregistrat în țările dezvoltate ale Europei: Marea Britanie cu o scădere de 0,77 mld. barili și Danemarca cu un minus de 0,29 mld. barili. Rezervele certe de gaze naturale se află pe aceeași pantă descrescătoare la nivel comunitar, diminuarea fiind de circa 16,63 mii mld. m³ în perioada 2008-2012. Marea Britanie a avut cea mai mare contribuție la această situație cu o scădere de 5,62 mii mld. m³, urmată de Olanda cu -4 mii mld. m³, Germania cu -2,8 mii mld. m³, Polonia cu -2,47 mii mld. m³, Italia cu -0,99 mii mld. m³.

A doua și cea mai presantă problemă a Uniunii Europene și a statelor membre este securitatea aprovizionării cu hidrocarburi, având în vedere *gradul crescut de dependență energetică față de un singur producător-exportator*, în speță Rusia. În prezent, cele 27 de țări membre ale Uniunii Europene în ansamblul lor reprezintă unul dintre cei mai mari consumatori mondiali de resurse energetice. La sfârșitul anului 2011, UE27 se afla pe locul doi, după SUA, cu un consum zilnic de petrol de circa 13,652 mil. barili⁶ și un consum anual de gaze naturale de 17,072 mld. metri cubi⁷.

La nivelul anului 2010, baza energetică a *Uniunii Europene* era reprezentată într-o mare măsură de combustibilii fosili care însemnau circa 76% din consum⁸. Spre 2030, față de anul 2010, tendința este de reducere treptată în totalul consumului a ponderii petrolului (31,9% față de 35,8%),

⁶ U.S. Energy Information Administration, *Total Petroleum Consumption*, www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm?tid=5&pid=5&aid=2.

⁷ U.S. Energy Information Administration, *Dry Natural Gas Consumption*, www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm?tid=3&pid=26&aid=2.

⁸ European Commission, *EU energy in figures: Statistical Pocketbook 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 18.

gazelor naturale (22,4% față de 25,6%) și combustibililor solizi (14,4% față de 16,4%) în favoarea energiei nucleare (13,9% față de 13,5%) și formelor de energie regenerabilă (17,4% față de 8,7%)⁹.

Dependența UE27 de importurile energetice a crescut de la circa 40% în anii '80 la 46,7% în 2000 și chiar 52,7% în 2010¹⁰. În ultimii ani, dependența de resursele energetice din țările non-membre a sporit mult mai repede la petrol față de cea la gaze naturale.

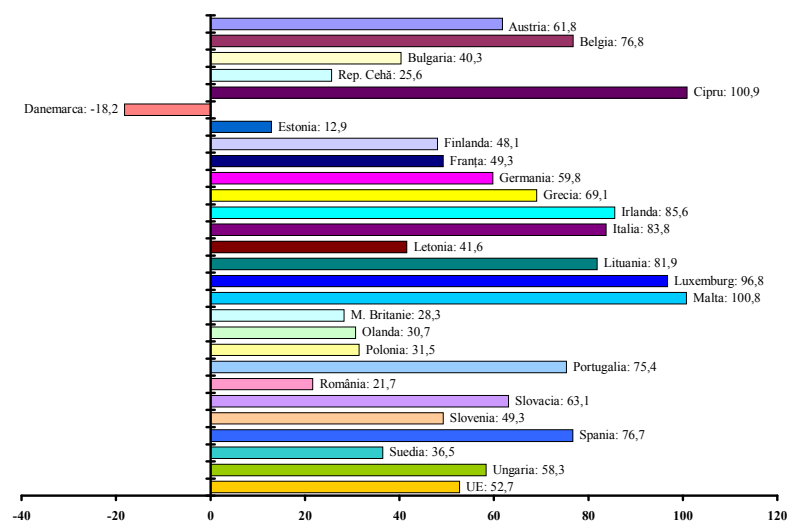

Figura nr. 4: Dependența energetică la nivelul anului 2010 (%)¹¹

Cu excepția Danemarcei, toate celelalte state membre ale Uniunii Europene sunt dependente de surse externe de

⁹ European Commission, *EU energy trends to 2030 - Update 2009*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, p. 124.

¹⁰ European Commission, *euostat Pocketbooks: Energy, transport and environment indicators*, 2012 edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 28.

¹¹ Idem.

hidrocarburi (figura nr. 4). Pe fondul scăderii activității economice și a consumului de energie începând cu 2008 datorită crizei economico-financiare globale, gradul de dependență a scăzut ușor atât la nivelul majorității statelor membre, cât și la cel al Uniunii în ansamblu. Totuși, pe baza scenariilor oficialilor de la Bruxelles, dependența energetică a UE27 va crește de la 54,7% în 2010 la 57% în 2020 și 57,4% în 2030¹².

În perioada 2000-2010, importurile de petrol ale UE27 au înregistrat o ușoară diminuare de 3%, în timp de importurile de gaze naturale au crescut cu 48%¹³. Chiar dacă exporturile rusești de petrol spre UE s-au majorat cu circa 47%, iar cele de gaze naturale s-au diminuat de la aproape jumătate din total în 2000 la o treime din total în 2010, Rusia continuă să rămână principalul furnizor de hidrocarburi al statelor europene. Practic, accesul UE la resursele de petrol și gaze va fi controlat din ce în ce mai mult de Federația Rusă și Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol.

Pentru a contracara această tendință, Uniunea Europeană, cu susținerea statelor de pe malul vestic al Mării Negre, caută să deschidă accesul liber spre sursele energetice de la Marea Caspică și Orientul Mijlociu, ceea ce ar reduce pe termen mediu gradul de dependență de importurile din Federația Rusă.

Cea de-a treia problemă majoră se referă la *eficiența utilizării resurselor energetice*. UE și-a propus să reducă consumul anual de energie primară cu 20% până în 2020, ceea ce ar permite micșorarea cantității de gaze cu efect de seră emise cu aproape 800 mil. tone/an și economisirea a circa 100

¹² European Commission, *EU energy trends to 2030 - Update 2009*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, p. 125.

¹³ European Commission, *euostat Pocketbooks: Energy, transport and environment indicators*, 2012 edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 43.

mld. euro. Chiar dacă în ultimii ani s-au înregistrat anumite progrese, eficiența energetică este încă destul de redusă pe lanțul producție-transport-distribuție-consumator final de energie.

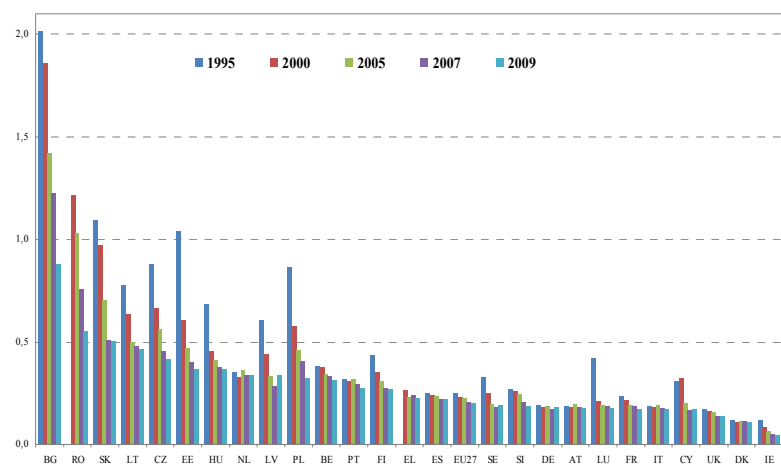

Figura nr. 5: Eficiența energetică în industrie și sectorul energetic¹⁴

În perioada 1995-2009, atât la nivelul UE27, cât și al statelor membre, s-au înregistrat îmbunătățiri semnificative a eficienței energetice prin reducerea intensității energetice (figura nr. 5). Recenta criză economico-financiară și recesiunea ce a urmat au dus la o încetinire a ritmului de diminuare a intensității energetice, astfel încât până în 2009 doar 17 state membre au realizat decuplarea absolută a creșterii economice de sporirea consumului de energie.

Dificultățile economice și financiare din ultimii ani au adăugat noi presiuni, concretizate în frânarea unor proiecte

¹⁴ Directorate-General for Enterprise and Industry, European Commission, *Member States competitiveness performance and policies: Reinforcing competitiveness*, 2011 Edition, p. 29.

energetice critice sau rezultatele nu tocmai încurajatoare în domeniul operaționalizării pieței interne de energie, reducerii emisiilor de carbon, economisirii și eficienței energetice. Insuficiența investițiilor în rețele, capacități de producție și transport și tehnologii curate poate duce la un deficit al livrărilor de hidrocarburi, ceea ce ar mări din nou prețurile resurselor energetice și ar încetini ritmul de redresare a economiei comunitare.

2.2. Politica energetică europeană

Necesitățile comunitare de ordin economic, social și politic au dus, treptat, la apariția politicilor comune, concretizate în acțiuni concertate, mult mai eficiente decât cele realizate separat la nivelul fiecărui stat membru. Politica energetică face parte din obiectivele generale ale politicii economice a Uniunii Europene bazate pe integrarea și dereglementarea piețelor, limitarea intervenției statului la ceea ce este strict necesar pentru a proteja interesul public și bunăstarea, dezvoltarea durabilă, protecția consumatorilor și coeziunea economică și socială¹⁵. Ea înglobează direcțiile majore de acțiune pentru atingerea unor interese și scopuri comune de ordin energetic.

În ultimii 13 ani, *politica energetică europeană* s-a adaptat permanent la noile realități geopolitice, geoeconomice și geostrategice și a urmărit să asigure, într-o modalitate mult mai integrată, aprovizionarea cu energie la prețuri accesibile, respectarea mecanismelor de piață, promovarea eficienței energetice și protecția mediului. În acest scop, începând cu anul 2000 au fost promovate o serie de documente, precum: *Carta Verde* „Spre o strategie europeană a siguranței în

¹⁵ European Commission, *White Paper on Energy Policy for the EU*, 13 December 1995.

alimentarea cu energie”¹⁶ (2000), *Carta Verde privind eficiența energetică „A realiza mai mult cu mai puțin”*¹⁷ (2005) sau *Carta Verde „Strategia europeană pentru energie durabilă, competitivă și sigură”*¹⁸ (2006).

Strategia energetică din 2006 prevedea șase direcții de acțiune în vederea asigurării sustenabilității, competitivității și securității energetice la nivel comunitar:

- finalizarea realizării piețelor interne de electricitate și gaze naturale, prin: dezvoltarea unei singure rețele europene, stabilirea unui plan prioritar de interconectare a diverselor rețele naționale, investirea în capacități de producție, separarea mai accentuată a activităților de producție de cele de transport și distribuție, creșterea competitivității industriei europene;
- consolidarea solidarității între statele membre pentru asigurarea securității alimentării constante cu energie a pieței interne, precum și revizuirea abordării comunitare privind stocurile de urgență de petrol și gaze naturale și prevenirea scurtcircuitărilor aprovizionării;
- echilibrarea mixului de energie prin măsuri de sporire a durabilității, eficienței și diversificării surselor de energie;
- combaterea schimbărilor climatice prin promovarea eficienței energetice, creșterea utilizării surselor regenerabile de energie, captarea carbonului și stocarea geologică, cu alte cuvinte prin decuplarea creșterii

¹⁶ European Commission, *Green Paper „Towards an European Strategy for the security of energy supply”*, 29 November 2000.

¹⁷ European Commission, *Doing more with less. Green Paper on energy efficiency*, 22 June 2005.

¹⁸ European Commission, *Green Paper „A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy”*, 8 March 2006.

economice de consumul tot mai mare de energie;

- dezvoltarea unui plan european strategic pentru tehnologiile energetice;
- formularea unei politici energetice externe coerentă la nivelul UE, care să permită: securizarea și diversificarea alimentării cu energie; încheierea de parteneriate cu producători, țări de tranzit și alți actori internaționali din domeniul energiei; crearea unui mecanism eficient de reacție la situațiile externe de criză energetică; integrarea problemelor energetice în alte politici cu dimensiune externă; accesul la energie pentru promovarea dezvoltării¹⁹.

Ca urmare a repetatelor crize energetice declanșate de Rusia în anii 2006-2007, Uniunea Europeană s-a văzut pusă în postura de a grăbi procesul de eficientizare a consumului și diversificare a surselor. Comisia Europeană a lansat, în anul 2007, o nouă inițiativă – *O politică energetică pentru Europa*²⁰ –, care să aducă un plus de efectivitate politicii comunitare, coerență între statele membre și consistență în acțiunile din diferitele domenii. Documentul identifică trei mari provocări comune în domeniul energiei și mediului: asigurarea unor surse de energie competitive și curate pentru Europa în contextul nefavorabil al schimbărilor climatice, intensificarea cererii de energie la nivel global și nesiguranța privind aprovizionarea viitoare.

În cazul apariției unor probleme în afara Europei, pe lanțul de aprovizionare cu energie, incapacitatea unui stat membru de a gestiona criza energetică va afecta alte state membre și, în final, ansamblul economiei comunitare.

De aceea, o politică europeană solidă în domeniul energiei trebuie să pună accent pe: asigurarea competitivității

¹⁹ Ibidem, pp. 5-17.

²⁰ European Commission, *An Energy Policy for Europe*, Brussels, 10 January 2007.

economiilor europene și accesibilitatea aprovizionării cu energie prin conlucrarea cu statele membre pentru a finaliza deschiderea pieței interne de electricitate și gaze naturale pentru toți consumatorii; promovarea protecției mediului prin adoptarea unui plan de acțiune privind eficiența energetică, continuarea dezvoltării energiilor regenerabile și implementarea unui set de măsuri în domeniul biomasei; creșterea securității aprovizionării cu energie prin dezvoltarea unei abordări comune în domeniul politicii externe și a dialogului cu statele membre și parteneri.

Pentru a întări măsurile de garantare a securității energetice și de gestionare a eventualelor crize, Consiliul European a adoptat un *Plan de acțiune*²¹ pentru perioada 2007-2009, în cadrul căruia statele membre au dreptul de a-și selecta modalitățile de realizare a obiectivelor fixate prin documentul „O politică energetică pentru Europa”.

În toamna lui 2007, Uniunea Europeană s-a angajat să realizeze, până în 2020, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 20% față de nivelurile din 1990, creșterea cu până la 20% a ponderii surselor regenerabile în consumul final de energie și sporirea cu 20% a eficienței energetice.

Mai mult, dacă vor exista condiții favorabile, UE se angajează să treacă la o reducere a emisiilor cu 30% până în 2020²². Cu alte cuvinte, oficialii de la Bruxelles vor trece la 30/20/20 doar dacă și alte țări dezvoltate se angajează să efectueze reduceri comparabile ale emisiilor, iar țările în curs de dezvoltare vor contribui în mod adecvat în conformitate cu responsabilitățile și capacitățile lor.

În *Cea de-a doua revizuire strategică a politicii*

²¹ European Union, *European Council Action Plan (2007-2009). Energy Policy for Europe (EPE)*, 2 May 2007.

²² European Council, *European Council 25/26 March 2010 Conclusions*, Brussels, 26 March 2010.

*energetice*²³, Comisia Europeană propune un plan de acțiune al UE pentru securitate și solidaritate în domeniul energiei, axat pe cinci elemente principale: promovarea infrastructurii esențiale pentru necesitățile energetice comunitare; dezvoltarea relațiilor externe în domeniul energetic; îmbunătățirea stocurilor de petrol și gaze naturale și a mecanismelor de răspuns la situații de criză; intensificarea creșterii eficienței energetice; valorificarea mai bună a resurselor energetice interne ale UE, inclusiv a celor regenerabile.

Noua criză a gazelor ruso-ucraineană din ianuarie 2009 a determinat Uniunea să-și conștientizeze mai repede slăbiciunile sale instituțional-politice și să-și concentreze eforturile spre adoptarea unor măsuri eficiente de prevenire și gestionare a unor astfel de situații.

În consonanță cu propunerile din „Cea de-a doua revizuire strategică a politicii energetice”, Comisia a elaborat noi reguli ce vizează creșterea securității aprovizionării cu gaze în cadrul pieței interne a gazelor naturale. Noul Regulament²⁴ subliniază necesitatea consolidării actualului sistem de securitate a aprovizionării cu gaze din UE și garantează că toate statele membre și actorii de pe piețele de gaze ale acestora adoptă în avans măsuri eficiente de prevenire și atenuare a consecințelor unor eventuale întreruperi a aprovizionării cu gaze naturale. De asemenea, el instituie mecanisme prin care permite statelor membre să colaboreze pentru a face față în mod eficace oricărui întreruperi majore ale aprovizionării cu gaze. Pentru o securitate energetică sporită la nivelul Uniunii Europene, în

²³ European Commission, *Second Strategic Energy Review: An EU Energy Security and Solidarity Action Plan*, 13 November 2008.

²⁴ European Commission, *Regulation (EU) No 994/2010 of the European Parliament and of the Council concerning measures to safeguard security of gas supply and repealing Directive 2004/67/EC*, 20 October 2010.

cadrul Inițiativei majore a Strategiei Europa 2020 – *O Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor* –, Comisia va acționa pentru: finalizarea pieței interne a energiei și punerea în aplicare a planului privind tehnologiile energetice strategice; promovarea surselor regenerabile de energie; crearea unei super-rețele europene, care să includă și rețelele transeuropene de energie, și interconectarea la aceasta a surselor regenerabile de energie; promovarea proiectelor de infrastructură de importanță strategică majoră pentru UE în zona baltică, în Balcani, în regiunea mediteraneană și în Eurasia; adoptarea și implementarea unui plan de acțiune revizuit privind eficiența energetică și promovarea unui program substanțial în domeniul utilizării eficiente a resurselor; stabilirea unei viziuni privind modificările structurale și tehnologice necesare pentru a face tranziția către o economie cu emisii reduse²⁵. La nivelul fiecărui stat membru, autoritățile naționale vor: dezvolta infrastructuri energetice și de transport inteligente, modernizate și complet interconectate; implementa, în mod coordonat, proiectele de infrastructură în cadrul rețelei centrale a UE; dezvolta standarde de performanță energetică în construcții; stimula instrumente care permit economisirea de energie și eficiența energetică²⁶. Aceasta inițiativă reprezintă un cadru coerent care permite Uniunii să își mobilizeze toate instrumentele și politicile, iar statelor membre să întreprindă acțiuni coordonate și consolidate pentru o creștere durabilă pe bază de securitate energetică.

În noiembrie 2010, o nouă inițiativă intitulată *Energie 2020 – Strategie pentru o energie competitivă, durabilă și*

²⁵ European Commission, *Europe 2020: A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, 3 March 2010, p. 14.

²⁶ Ibidem, pp. 14-15.

*sigură*²⁷ a fost adoptată de Comisia Europeană. Această strategie definește prioritățile energetice pentru o perioadă de zece ani și stabilește acțiunile care trebuie desfășurate pentru a aborda o serie de provocări, inclusiv realizarea unei piețe cu prețuri competitive și aprovizionare sigură, facilitarea poziționării ca lider în materie de tehnologie și negocierea eficientă cu partenerii internaționali.

Noua strategie energetică se axează pe cinci priorități majore: realizarea unei Europe eficiente din punct de vedere energetic; crearea unei adevărate piețe integrate pan-europene de energie; sporirea puterii consumatorilor și atingerea celui mai înalt nivel de siguranță și securitate; extinderea poziției de lider a Europei în domeniul tehnologiilor energetice și al inovării; consolidarea dimensiunii externe a pieței energetice a UE.

Îndeplinirea obiectivelor propuse în materie de energie ar putea aduce o economie de 60 mld. euro până în 2020, prin scăderea importurilor de hidrocarburi, dar și peste 1,6 mil. de noi locuri de muncă. În plus, PIB-ul comunitar ar putea crește cu 0,6-0,8% ca urmare a progreselor ce se vor înregistra în domeniul integrării pieței europene de energie²⁸. Având în vedere interconectarea economiilor statelor membre ale Uniunii, aceste obiective de securitate energetică vor avea un impact pozitiv atât pentru fiecare țară în parte, cât și o valoare adăugată la nivel comunitar.

După cum se observă, Uniunea Europeană dispune în domeniul politicii energetice de o serie de strategii și planuri de acțiune. Deși se identifică în mod clar vulnerabilitățile și riscurile majore, se fixează obiective strategice realizabile și modalitățile de îndeplinire a lor și se stabilesc direcțiile de

²⁷ European Commission, *Energy 2020 – A Strategy for Competitive, Sustainable and Secure Energy*, 10 November 2010.

²⁸ European Commission, *Europe 2020: A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, 3 March 2010, p. 18.

acțiune pe termen mediu și lung, rezultate concrete care să asigure un nivel mai ridicat de securitate energetică la nivel comunitar întârzie să apară. De aceea, credem că este nevoie de voință națională și cooperare menită să armonizeze interesele statelor membre, pentru ca Uniunea Europeană să vorbească pe o singură voce și să acționeze în consecință în cadrul unei politici energetice cu adevărat comune.

În concluzie, durabilitatea, competitivitatea și securitatea aprovizionării rămân principalii vectori care ghidează politica energetică a Uniunii Europene, în scopul de a asigura energie consumatorilor la prețuri accesibile. Pe de o parte, se disting tendințe de normare a unei piețe energetice unice, dar cu menținerea prerogativelor statelor membre asupra domeniului strategic al energiei. Pe de altă parte, criza economico-financiară și recesiunea ce a urmat au amplificat demersurile pentru o politică energetică unitară.

2.3. Acțiuni și soluții

O provocare majoră pentru economia comunitară este să se redrezeze și mai apoi să revină la un ritm constant de creștere economică, dar continuând trendul din ultimii ani de reducere a cererii de hidrocarburi și de scădere a emisiilor. Este imperios necesar să nu se revină la nivelul ascendent de dinainte de criza economico-financiară.

Astfel, pentru a-și reduce dependența energetică, Uniunea Europeană și-a îndreptat atenția spre regiunile bogate în resurse din bazinul Mării Caspice, Caucaz, statele CSI sau Africa și încearcă să-și consolideze poziția în regiune prin promovarea politicii vecinătății extinse. În acest sens, UE promovează relații bilaterale și multilaterale stabile pentru a-și diversifica sursele, rutele și infrastructura energetică. Uniunea a lansat, în ultimii ani, o nouă Politică de Vecinătate în Caucaz, o Sinergie pentru Marea Neagră, o Strategie pentru Asia Centrală, un Parteneriat Estic cu șase state ex-sovietice,

dar și Inițiativa Baku pentru integrarea piețelor energetice. De asemenea, UE a inițiat noi dialoguri și a intensificat cooperarea în domeniul energetic cu țările din vecinătatea sud-estică, partenerii din Balcanii de Vest, Asia Centrală și Orientul Mijlociu, precum și cu China, Rusia, Brazilia, SUA și Uniunea Africană. Atenția oficialilor de la Bruxelles se îndreaptă spre identificarea și punerea în operă a noi inițiative și acțiuni necesare în relația cu țări producătoare terțe și țări de tranzit pentru a reduce dependența energetică în creștere a Uniunii Europene.

În perspectivă, la nivel european accentul trebuie pus pe interconectarea sistemelor, rețelelor și piețelor energetice interne și finalizarea integrării acestora, ceea ce ar permite sprijinul reciproc și distribuția resurselor între statele membre, diversificând oferta, flexibilizând cererea și capacitatea de stocare. În timp de criză, o piață energetică pe deplin integrată, care se bazează pe o rețea pan-europeană interoperabilă, sigură și modernă, este crucială pentru combaterea efectelor unei scurtcircuitări. În plus, se impune asigurarea securității energetice prin conectarea rețelei energetice europene la sursele de aprovizionare ale țărilor producătoare terțe, legarea surselor de producere a energiei regenerabile la rețelele existente, dezvoltarea rețelelor inteligente pentru o mai bună descentralizare a producției de energie și absorbția totală a energiei regenerabile.

Teoretic, consumul UE ar putea fi acoperit din alte surse și, astfel, Rusia ar deveni un „depozit” de resurse energetice mult prea mare pentru a satisface doar cererea internă și a aliaților săi apropiați. Practic, însă, interesele Federației Ruse nu pot fi ignorate, iar menținerea influenței și chiar consolidarea acesteia în zonele adiacente (Caucaz, țărmul estic al Mării Negre și parțial Asia Centrală) îngreunează planurile traseelor de transport energetic ce o ocolesc. Mai mult, infrastructura rusă de distribuție spre Europa, precum și

ofensiva companiilor energetice rusești, ce au dobândit poziții cheie pe piața sud-est europeană, ar putea ușura aprovizionarea Occidentului. Se pare că totul nu este decât o negociere a oportunităților și avantajelor, astfel încât NATO și UE să penetreze spațiul de influență al fostelor republici sovietice, iar Rusia să ocupe poziții cât mai avantajoase pe piețele europene.

Capitolul 3 **ACTORI STATALI ANGAJAȚI ÎN COMPETIȚIA** **PENTRU RESURSE ENERGETICE**

Anterior declanșării crizei din perioada anilor 2008-2010 existau evidențe solide că mediul politic și financiar global dominat de Statele Unite și Europa va suferi transformări. Statele asiatice înregistrau creșteri economice constante iar aspecte financiare cumulate puneau în umbră SUA și Europa ca puteri economice și financiare.

3.1. SUA și China - puteri globale angajate în competiția pentru resurse energetice

Conștiente de transformarea economică din Asia și luând în considerare impunerea Chinei și Rusiei, atât ca puteri economice cât și militare în regiune, SUA decide la începutul anului 2012 să-și transfere efortul strategic către Asia-Pacific, prin relocarea forțelor din Europa și reducerea celor din Orientul Mijlociu.

Potrivit *Defence Strategic Guidance*²⁹, impunerea Chinei ca putere regională în Asia de Est are potențialul de a afecta economia și securitatea SUA în diferite moduri, în special și datorită creșterii puterii militare a Chinei, ale cărei intenții strategice rămân încă neclare și pot produce tensiuni atât la nivel regional cât și internațional.

La aceste aspecte de nivel programatic al documentelor de apărare ale SUA, se adaugă cele militare, mai exact de prestigiu militar relaționate capabilităților militare ale Chinei. Aceste aspecte au fost identificate în anul 2011, când, imediat după declanșarea războiului din Libia în primăvara aceluiași

²⁹ ***, *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defence*, Department of Defence, Washington D.C., 2012, p. 2.

an, China a demonstrat dezvoltarea capabilităților sale militare, așa cum s-a întâmplat în cazul retragerii cetățenilor chinezi din zona de conflict, folosirea capabilității operaționale de desfășurare expediționară la nivel aerian, cu ajutorul unei aeronave IL-76. Ruta aeronavei, de la aeroportul internațional Diwopu din Urumqi, nord-vestul Chinei, la Sabha în zona central-estică a Libiei, pe o distanță estimată între 9500-10500 de km³⁰, a fost posibilă prin realimentarea o singură dată spre Libia și de două ori la întoarcerea spre China.

Mai mult, această extragere a cetățenilor chinezi din Libia cu ajutorul mijloacelor aeriene a fost acompaniată de o altă premieră de data aceasta în domeniul maritim, când Fregata de rachete Xuzhou a tranzitat Canalul Suez din Golful Aden unde era destinată misiunilor de antipiraterie către Tripoli, Libia, parcurgând peste 4500 km cu aproximativ 2-3 din combustibilul alimentat³¹. Dincolo de demonstrarea faptului că autoritățile de la Beijing sunt interesate de soarta cetățenilor chinezi de peste hotare amenințați de situații de criză, China a reuși să câștige prestigiu politic, dar și militar, cu atât mai mult cu cât, rămânând în același domeniu maritim, forțele navale chineze dispun acum de un portavion care poate îngriji țările vecine precum Japonia în ceea ce privește creșterea capacității navale a Chinei, și deci, eventuale tensiuni în regiune. În acest context opțiunea SUA de a-și muta efortul strategic în regiunea Asia-Pacific este una mai mult decât motivată, cu atât mai mult cu cât statele vecine Chinei în Marea Chinei de Sud și-au

³⁰ Andrew S. Erickson, Gabriel B. Collins, *The PLA Air Force's First Overseas Operational Deployment: Analysis of China's decision to deploy IL-76 transport aircraft to Libya*, China SignPost No. 27, 2011, pp. 1-2, www.chinasignpost.com.

³¹ Andrew S. Erickson, Gabriel B. Collins, *Missile Frigate Xuzhou Transits Suez Canal, to Arrive off Libya ~ Wednesday 2 March: China's first operational deployment to Mediterranean addresses Libya's evolving security situation*, China SignPost No. 26, 2011, pp. 2-3, www.chinasignpost.com.

exprimat îngrijorări³² privind extinderea influenței chineze în regiune pe fondul descoperirii unor însemnate depozite de resurse energetice petroliere în subsolul acestei mări.

De asemenea, în ceea ce privește SUA trebuie considerat și un alt aspect militar, și anume retragerea până în 2014 a forțelor de alianță și coaliție din Afganistan. Odată cu retragerea trupelor de coaliție și a NATO din Afganistan regiunea poate fi destabilizată din cauza permeabilității frontierei cu Pakistanul de care ar putea profita elementele islamiste din ambele state la care s-ar alătura și altele prezente în spațiul învecinat, cel al Asiei Centrale (în special cele din zona Văii Fergana³³). Totuși, având în vedere prezența militară americană în Oceanul Indian și capacitățile expediționare de care dispun o eventuală intervenție în regiune ar fi una rapidă.

Comutarea efortului strategic militar al SUA către Pacific are în subsidiar și o altă implicație, și anume creșterea rolului componentei maritime a forțelor SUA în viitoarele operațiuni, având în vedere că atât în Irak cât și Afganistan rolul principal a revenit forțelor terestre. În acest context este de așteptat ca 60% din forțele navale să fie deplasate în viitor³⁴ în Pacific în special dinspre regiunea Oceanului Indian.

Punctual, Oceanul Indian reprezintă acces strategic la mare și strâmtoni, adăpostește patru căi maritime cruciale pentru comerțul maritim internațional: Canalul Suez (Egipt) Bab-el-Mandeb, Strâmtoarea Hormuz și Strâmtoarea Malacca. De asemenea, dispune de porturi strategice cu valoare atât militară,

³² Bernhard Zand, *Stronger Chinese Navy Worries Neighbors and US*, Der Spiegel, 14.09.2012, www.spiegel.de/international/world/strengthening-of-chinese-navy-sparks-worries-in-region-and-beyond-a-855622.html.

³³ Mihai-Ștefan Dinu, *Influența factorilor etnic și religios asupra dinamicii mediului de securitate*, Editura UNAp „Carol I”, 2008, pp. 28-35.

³⁴ Rick Rozoff, *America threatens China: Pentagon Prepares for confrontation in the Asia-Pacific region*, www.globalresearch.ca/america-threatens-china-pentagon-prepare-for-confrontation-in-the-asia-pacific-region/31219.

cât și civilă: Karachi (Pakistan) Mumbai (India), Hambantota (Sri Lanka). Tot prin Oceanul Indian trec linii importante de comunicații, coridoare maritime pentru comerțul cu petrol și gaze naturale lichefiate (GNL), către porturi care fac legătura cu importante trasee comerciale terestre: Gawandar și Charbahar.

Portul Gawandar este cel mai apropiat port de regiunea Asiei Centrale, prin rutele Gawandar- Chaman, Gawandar-Tarkhum și de China de Vest prin Gawandar-Khunjrab, toate acestea facilitând accesul spre Asia Centrală. O reprezentare grafică a acestora apare în figurile nr. 6 și nr. 7.

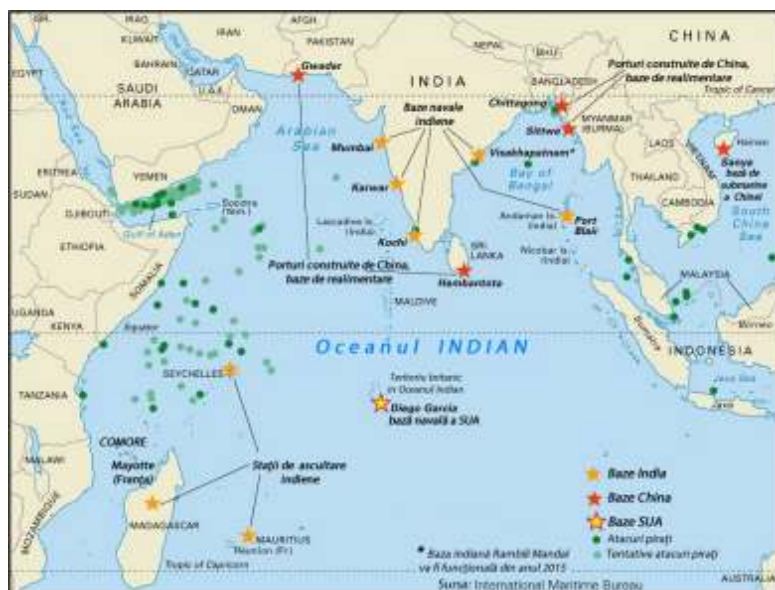

Figura nr. 6: Porturi și baze militare în Oceanul Indian³⁵

Strâmtoarea Malacca a început să fie controlată de SUA după ce a fost declarată zonă maritimă periculoasă (la puțin timp

³⁵ ***, *Military Power of the People's Republic of China 2009 – Annual Report to Congress*, U.S. Department of Defense, www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/china_critical_sea_lanes_2009.jpg.

după atacul asupra distrugătorului USS Cole, ce a avut loc în Golful Aden), fiind principalul canal de navigație dintre Oceanul Indian și Oceanul Pacific. Este punct strategic de importanță economică pentru India, China, Japonia și Coreea de Sud, iar din punctul de vedere al liniilor de aprovizionare maritimă cu petrol, a devenind o locație strategică majoră pentru China, având în vedere că aproximativ 80% din rutele comerciale și de aprovizionare chineze trec prin strâmtoarea Malacca³⁶.

Figura nr. 7: Strâmtoari și rute maritime strategice pentru China³⁷

În momentul de față, suntem de părere că, în Oceanul Indian, superioritatea aparține SUA deoarece dispun de capacități de proiectare a forței care îi permit blocarea oricărei

³⁶ Zhang Xuegang, *Southeast Asia and Energy: Gateway to Stability*, China Security, Vol 3, No. 2 Spring 2007, p. 19, www.wsichina.org/cs6_2.pdf.

³⁷ Ibidem.

rute comerciale sau de aprovizionare, sau a strâmtorilor strategice. De altfel, cu excepția strâmtorii Hormuz, celelalte sunt controlate de către forțele maritime ale SUA care, în plus, dispune de baze militare, în Orientul Mijlociu și Asia Centrală dar și pe malurile Pacificului și Atlanticului (în Japonia și în SUA) ceea ce îi permite un grad sporit de control maritim asupra Asiei Centrale, prin comparație cu China. Din acest punct de vedere, al controlului asupra Caucazului și Asiei Centrale, China dispune însă de o poziție favorabilă la nivel terestru, atât datorită relațiilor în principal economice dezvoltate cu fostele state sovietice din aceste regiuni (figura nr. 8), cât și relației de cooperare specială cu Rusia, care, ca și moștenitoare de drept a fostului URSS, exercită încă un grad ridicat de control asupra acestora.

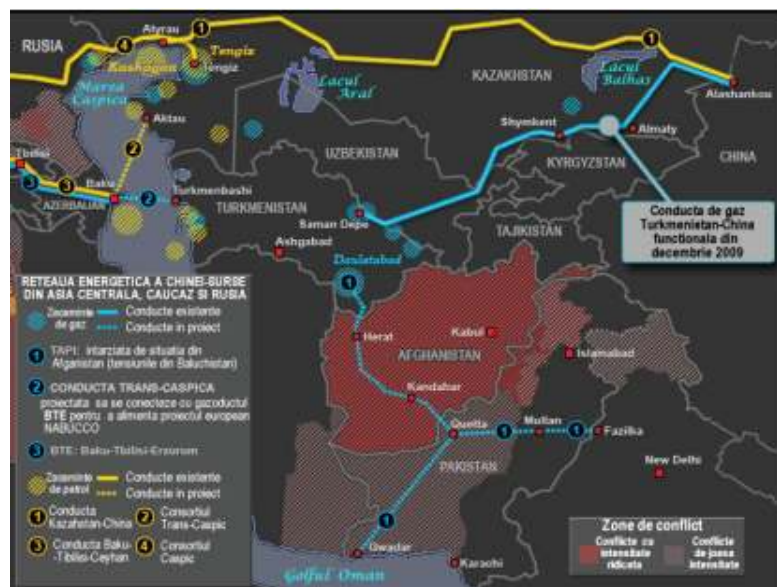

Figura nr. 8: Surse energetice ale Chinei din Asia Centrală și Caucaz³⁸

³⁸ Sergei Blagov, *Russia labors as neighbors do deals*, Asia Times, 17.12.2009, www.atimes.com/atimes/Central_Asia/KL17Ag01.html.

Prin controlul Oceanului Indian, Pacific și Atlantic, SUA ar reuși să izoleze atât China, cât și Rusia, care în ciuda dominației terestre a Eurasiei, nu ar reuși decât acțiuni limitate în oricare din cele trei oceane. Poate tocmai din acest motiv atenția acestora din urmă a fost îndreptată către deschiderea unor noi trasee de transport în apele reci ale Oceanului Arctic. Favorizate și de fenomenul încălzirii globale, care a cauzat subțierea calotei polare sau chiar dispariția parțială a acesteia, Rusia și China se află azi într-o competiție deschisă privind influența în Oceanul Arctic. Deși Rusia a ajuns să plaseze prima un drapel la 4200 metri adâncime sub gheata polara³⁹, pretinzând drepturile asupra suprafeței arctice aferente, China a dezvoltat relații cu majoritatea țărilor nordice prin intermediul *Chinese Arctic and Antarctic Administration*⁴⁰, o inițiativă științifică, însă una care îi permite dezvoltarea de relații de cooperare cu majoritatea statelor nordice.

Conștientă de facilitățile furnizate de deschiderea unor noi rute maritime care ar favoriza rute comerciale mai scurte, deci mai puțin costisitoare, dar și posibilități militare sporite pentru Rusia - care deține controlul singurei strâmtori din Arctic ce permite accesul către Pacific, și pe fondul inițiativei lui Vladimir Putin de dezvoltare a unei flote nordice ar deține un punct maritim strategic - SUA a contracarat prin inițiativa *E-PINE*⁴¹ (*Enhanced Partnership in Northern Europe*) care a atras țări ca Danemarca, Estonia, Finlanda, Islanda, Estonia, Lituania, Norvegia și Suedia, state aliate și parteneri ale SUA. În condițiile extinderii influenței Rusiei și Chinei în Oceanul Arctic această inițiativă poate fi privită drept o încercare de

³⁹ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6927395.stm>.

⁴⁰ <http://www.chinare.gov.cn/en>.

⁴¹ <http://www.state.gov/p/eur/rt/epine>.

contrabalansare tendinței de dominare a regiunii arctice de către Rusia.

Revenind în regiunea Oceanului Pacific, mai exact în regiunea Mării Chinei de Est, trebuie să menționăm un diferend de frontieră important al Chinei, cu implicații privind exploatarea resurselor energetice din platforma maritimă. Este vorba despre dreptul de posesiune al insulelor Senkaku/Diaoyu. Arhipelagul se află la aproximativ 120 de mile marine nord-est de Taiwan, 200 de mile marine față de estul Chinei și 240 de mile marine în sud-vestul insulei japoneze Okinawa. Pe fondul rivalității istorice dintre China și Japonia, insulele arhipelagului au fost pretinse în diverse perioade istorice de fiecare dintre cele două state.

După încheierea celui de al Doilea Război Mondial insulele au fost administrate de către SUA până în anul 1972, acestea făcând parte din teritoriul acoperit de Tratatul de securitate dintre Japonia și SUA. China a pretins dreptul teritorial asupra insulelor în anul 1970, după ce Japonia a inițiat întâlniri cu Taiwanul pentru discuții asupra explorării și exploatarea în comun a resurselor energetice din jurul arhipelagului Senkaku.

În fapt, acesta este momentul în care apare în mod deschis disputa sino-japoneză asupra arhipelagului, pe fondul apariției în anul 1968 a unei evaluări geofizice a regiunii condusă de Comisia ONU pentru Asia și Estul Îndepărtata. Raportul evaluării afirmă faptul că în platforma continentală dintre Taiwan și Japonia se află importante rezerve de petrol și gaze (figura nr. 9), cantitatea acestora rivalizând cu cea din Orientul Mijlociu.

Figura nr. 9: Rezervele de petrol și gaze naturale și frontierele Chinei și Japoniei în arealul arhipelagului Senkaku/Diaoyu

Anul 2012 a cunoscut însă, poate cele mai tensionate momente ale istoriei recente a disputei. A fost anul în care au avut loc proteste de amploare în China Hong Kong și SUA, pe fondul anunțului Japoniei că va naționaliza arhipelagul.

De asemenea, la nivel maritim au avut loc adevărate demonstrații de forță ale forțelor maritime chineze în apele adiacente arhipelagului, controlate de către Japonia.

În ciuda acestor evenimente care au stârnit îngrijorarea unor state din regiune, credem că situația nu va escalada, acțiunile cele două state purtate în jurul insulelor arhipelagului Senkaku putând fi considerate acțiuni de influențare psihologică, pe fondul negocierilor care continuă la nivel oficial între cele două state.

Concluzionând după succinta analiză a tendințelor

strategice ale SUA și Chinei, suntem de părere că balanța strategică continuă să fie una mobilă, evoluțiile viitoare depinzând în mare măsură de deciziile Chinei care, odată cu izbucnirea revoltelor din Africa de Nord și separarea Sudanului de Sud de Sudan, se vede nevoită să ia decizii strategice rapide care să îi poată permite asigurarea nevoilor energetice din ce în ce mai ridicate.

3.2. Resursele energetice - motorul reformelor economice și militare ale Rusiei

Așa cum se poate observa și din precedentul subcapitol, Rusia deține o poziție solidă în spațiul Eurasiatic, poziție sprijinită în special de rolul său de furnizor de resurse energetice, în special gaze naturale.

Beneficiind de acest rol Rusia încearcă să se impună ca putere mondială și din punct de vedere militar și strategic, în special în ceea ce privește abordarea relațiilor cu NATO și cu SUA. Extinderea NATO către Est a fost percepută de către Rusia drept o încercare de slăbire a poziției sale dominante în Eurasia, ceea ce a condus la întărirea relațiilor sale cu fostele state sovietice prin crearea de instrumente de colaborare regională în care a atras și alte puteri regionale, precum China și India. Poziția dominantă sprijinită de resursele energetice de pe teritoriul său a fost în ultimul deceniu întărită prin relații de colaborare pe linie militară cu statele din regiune, în principal pentru a contracara tendința de extindere a NATO către o regiune aflată tradițional în zona sa de influență.

Transformarea mediului de securitate și adaptarea la noile amenințări au condus la nevoia de reformare a forțelor armate ruse. Astfel, adoptarea noii Strategii Militare din 2010 a condus la adâncirea procesului de reformă a forțelor armate, proces care este de presupus să se încheie în anul 2012.

Disponând de o moștenire militară vastă din urma

experienței Războiului Rece în care a fost implicată URSS, Rusia este și astăzi posesoarea unui număr însemnat de forțe (mari unități și unități militare), echipamente militare și de tehnică de luptă. O situație comparativă a numărului de forțe deținute de Rusia în comparație cu statele Alianței Nord Atlantice este prezentată în figura nr. 10.

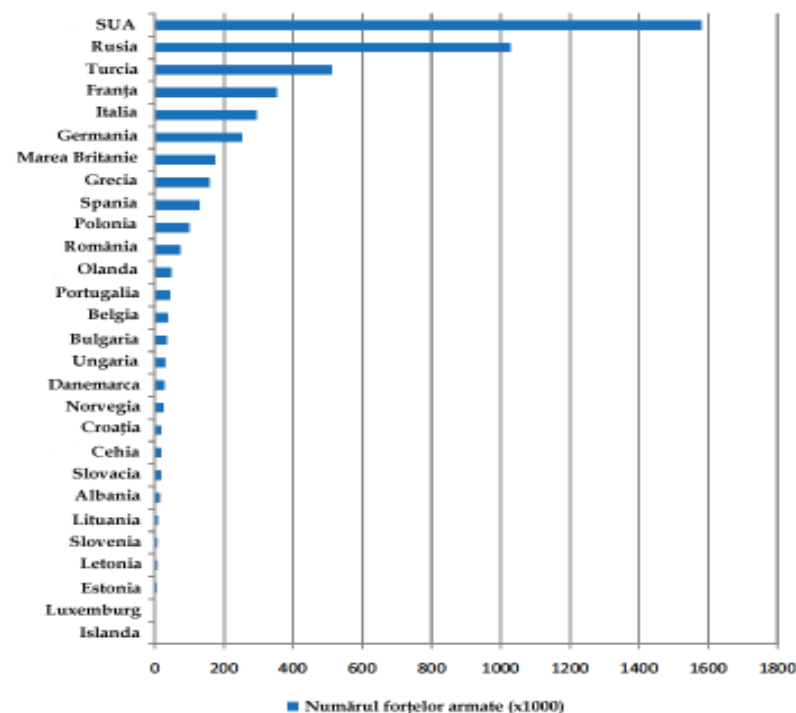

Figura nr. 10: Grafic comparativ între forțele armate ale Rusiei, SUA și ale celorlalte state membre NATO

Schimbările geopolitice ale ultimelor două decenii, tendințele concurențiale ale unor actori regionali și internaționali în zonele de interes ale Rusiei, precum și

limitările impuse de declanșarea crizei economico-financiare în anul 2008, alături de ambițiile autorităților de la Moscova, au condus la transformări majore în rândul forțelor armate ruse.

În această direcție sunt relevante proiectele care se vor desfășura în următorii 10 ani, proiecte care vor însuma costuri preconizate de aproximativ 650 miliarde dolari până în anul 2020.

Procesul de reformare a forțelor armate va avea ca obiectiv nu doar o schimbare cantitativă, la nivelul dimensiunii forțelor, ci și una structurală, calitativă, adaptată la condițiile noului mediu de securitate contemporan. Astfel, pentru început, până în anul 2012, forțele armate vor fi reduse la cifra de 1 milion de persoane, va fi creat un corp profesional de subofițeri, iar sistemul de comandă și control va fi eficientizat⁴². Se va trece de la organizarea district militar-divizie-companie la district militar-brigadă-companie, două motive stând la baza acestei decizii:

- adaptarea la noile provocări ale mediului de securitate, în aceste condiții divizia fiind o unitate de prea mari dimensiuni pentru conflictele armate ale lumii contemporane;

- optimizarea sistemului de comandă și control, prin eliminarea elementelor inutile.

Inițierea acestui plan de reformare a forțelor armate, considerând momentul desfășurării acestuia într-o perioadă de criză financiară globală, poate părea utopică, cu atât mai mult, cu cât anterior declanșării crizei, evoluțiile cheltuielilor pentru apărare ale Rusiei se aflau în scădere comparativ cu cele ale SUA, de exemplu. Se pare însă că Rusia mizează foarte mult pe resursele sale energetice din a căror vânzare speră să obțină

⁴² *** , Rossiiskaya Gazeta, 15 octombrie 2008.

o parte însemnată din sumele necesare modernizării armatei sale.

Toate aceste proiecte fac însă parte dintr-un plan mai extins al autorităților ruse, care și-au declarat de curând dorința de a avea una din primele cinci forțe militare ale lumii. În acest scop, aproximativ 70% din echipamentele forțelor armate vor fi înlocuite cu echipament modern până în anul 2020. Declarațiile privind proiectele de modernizare indică o accentuare a eforturilor pe dezvoltarea forțelor strategice, construcția de arme nucleare strategice și a 100 de nave militare destinate forțelor navale⁴³.

Potrivit aceluiași surse, pentru prima dată în istorie, Rusia intenționează să achiziționeze echipament militar produs de state membre ale NATO, elicoptere Mistral din Franța, nave de asalt din clasa amfibii și avionul de luptă de generația a 5-a PAK-FA, de asemenea, din Franța.

Credem că modernizarea forțelor nucleare strategice⁴⁴ este dublu motivată. Pe de o parte, este vorba despre sistemul de apărare antirachetă amplasat în Europa, în vecinătatea apropiată frontierelor rusești, iar, pe de altă parte, un pas necesar în respectarea proaspătului semnat tratat New-START, tratatul cu SUA de reducere a armelor nucleare, conform căruia forțele sale strategice trebuie reduse cu până la o treime.

Așa cum menționam, extinderea NATO către Est, concomitent cu intenția SUA de a-și plasa elemente ale scutului antirachetă pe teritoriul unor state membre NATO din Europa, a impulsionat Rusia spre o politică externă mai viguroasă, adițional dezvoltându-și elemente ale propriului scut antirachetă, fapt ce a declanșat disensiuni între fostele combatante ale Războiului Rece.

⁴³ Ria Novosti, <http://rt.com/news/military-budget-russia-2020>.

⁴⁴ *Russia to invest \$100 bln in defense industry until 2020*, Ria Novosti, 21 martie 2011.

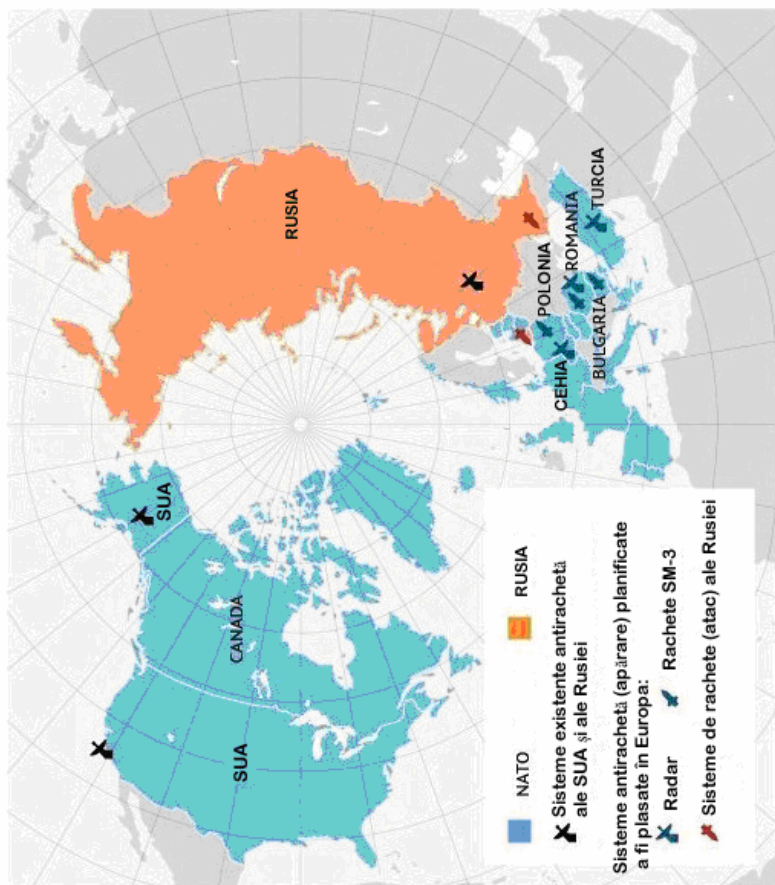

Figura nr. 11: Posibila configurație a amplasamentelor sistemelor antirachetă ale SUA și ale Rusiei

Deși Summitul NATO de la Lisabona a permis reconcilierea Alianței atlantice cu Rusia⁴⁵ și ameliorarea

⁴⁵ *La Russie accepte le projet de bouclier antimissile à condition d'y participer vraiment*, <http://fr.euronews.net/2010/11/21/la-russie-accepte-le-projet-de-bouclier-antimissile-a-condition-d-y-participer>.

relațiilor dintre Rusia și SUA, viitorul va dezvălui că există încă disensiuni, în special în jurul planului de amplasare a scutului antirachetă american în Europa (figura nr. 11). În ciuda faptului că partea rusă a venit cu propunerea de a forma un sistem antirachetă comun NATO-Rusia, participanții devenind parteneri cu drepturi egale, după întâlnirea de la Honolulu a celor doi președinți din data de 12 noiembrie 2011, fostul președinte rus Dmitri Medvedev anunța că cele două țări au opinii diferite privind scutul antirachetă. Mai mult, în cadrul unei întâlniri cu ofițerii din Regiunea Militară Sud, ce a avut loc la Vladikavkaz, președintele rus anunță că răspunsul la amplasarea sistemului antirachetă occidental va fi rezonabil, și suficient, dar nu va deveni un obstacol în dialogul cu NATO. În acest sens, Dmitri Medvedev considera că răspunsul pe care Rusia îl pregătește nu poate fi dat, deocamdată, decât pe două căi: cea militară și cea diplomatică. Rusia ar putea lua măsuri militare precum: instalarea unei stații radar în Regiunea Kaliningrad, instalarea de rachete ofensive în vestul și sudul țării, concomitent cu sporirea securității locațiilor în care se află echipamentele nucleare strategice ale Rusiei, echipându-și rachetele cu protecție anti-penetrare. Pe linie diplomatică, Rusia poate adopta două variante: calea cooperării și continuarea negocierilor privind apărarea antirachetă, ceea ce înseamnă, practic, să coopereze cu statele membre NATO; refuzul de a continua procesul de dezarmare în cazul unei evoluții negative a negocierilor și exercitarea dreptului de a se retrage din Tratatul de reducere a armelor strategice (START).

Prevederile Tratatelor START se referă, exclusiv, la cele două superputeri, indiferent de evoluția ciclului lor de putere, retragerea Rusiei însemnând, de fapt, începutul unei competiții în domeniul deținerii rachetelor balistice și al protecției împotriva acestora, punând cele două state în față

unei noi curse a înarmărilor, cu efectele de rigoare. Deținătorii de rachete balistice vor fi interesați să-și perfecționeze propriile mijloace (creșterea distanței de acțiune, sporirea numărului de încărcături, a modalităților de inducere în eroare privind obiectivele vizate și încărcăturile reale etc.), concomitent cu producerea mijloacelor de combatere a rachetelor balistice de către partea competitoră, capabile să străpungă orice scut antirachetă.

3.3. Franța și interesele sale în Africa

Continental african nu a constituit după 1945 un interes strategic major pentru nici una dintre marile puteri, fiind considerat mai degrabă drept teren de manevră în Războiul Rece dintre SUA și URSS, în momentele în care fiecare căuta să-și extindă sferile de influență.

Evoluțiile ultimului deceniu, însă, au condus la reconsiderarea valorii strategice a continentului african, motivațiile fiind de ordin economic și de securitate, și anume:

- abundența resurselor naturale: 60% din diamantele mondiale, 40% din rezervele de fosfați, 38% din rezervele de cobalt (figura nr. 12);
- deține 10% din rezervele mondiale de petrol (2/3 dintre acestea fiind situate în Algeria, Egipt și Nigeria);
- proliferarea grupurilor islamist-extremiste (în Hornul Africii: Sudan și statele vecine, Somalia, Algeria);
- migrația Sud-Nord (dacă până nu demult era predilectă ruta ce traversa Strâmtoarea Gibraltar, rețelele de traficanți s-au reorientat către Mauritania și Senegal, către Insulele Canare Spaniole sau din Tunisia și Libia către Italia sau Malta.

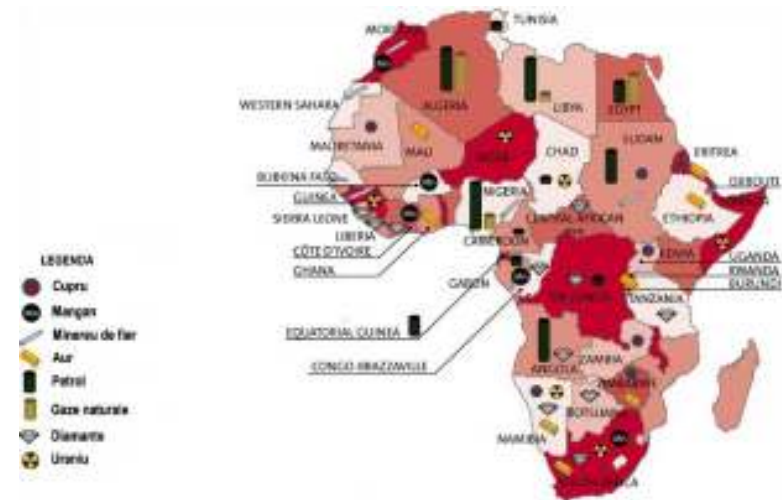

Figura nr. 12: Resursele naturale ale continentului african

Unul dintre cele mai importante evenimente ale anului 2011, desfășurate pe teritoriul continentului african, „Primăvara arabă”, așa cum, generic, au fost denumite revoltele populare din state ale Africii de Nord și Orientului Apropiat, a beneficiat de concursul unor mari puteri internaționale și regionale, pentru ca situația să nu degenereze și să afecteze iremediabil situația, deja conflictuală, din regiune. Dacă participarea SUA și a NATO nu a constituit un element surpriză, în cazul războiului din Libia, de exemplu, Franța (care și-a dublat declarațiile politice cu eforturi militare, contribuția sa națională fiind una dintre cele mai consistente, depășită fiind doar de efortul SUA) a demonstrat o atitudine pragmatică (unii au numit-o chiar oportunistă).

Această atitudine a constituit un element de noutate, surprinzător chiar, după cum reiese din multe analize ale evenimentelor. O analiză atentă a documentelor apărării franceze, la care se adaugă realitatea că Franța rămâne cea mai puternică forță economică și militară (figura nr. 13) din

regiunea mediteraneană, o regiune în care Franța, în mod tradițional și istoric, a fost în poziție de dirijor, cu un grad mare de control asupra statelor din Africa de Nord.

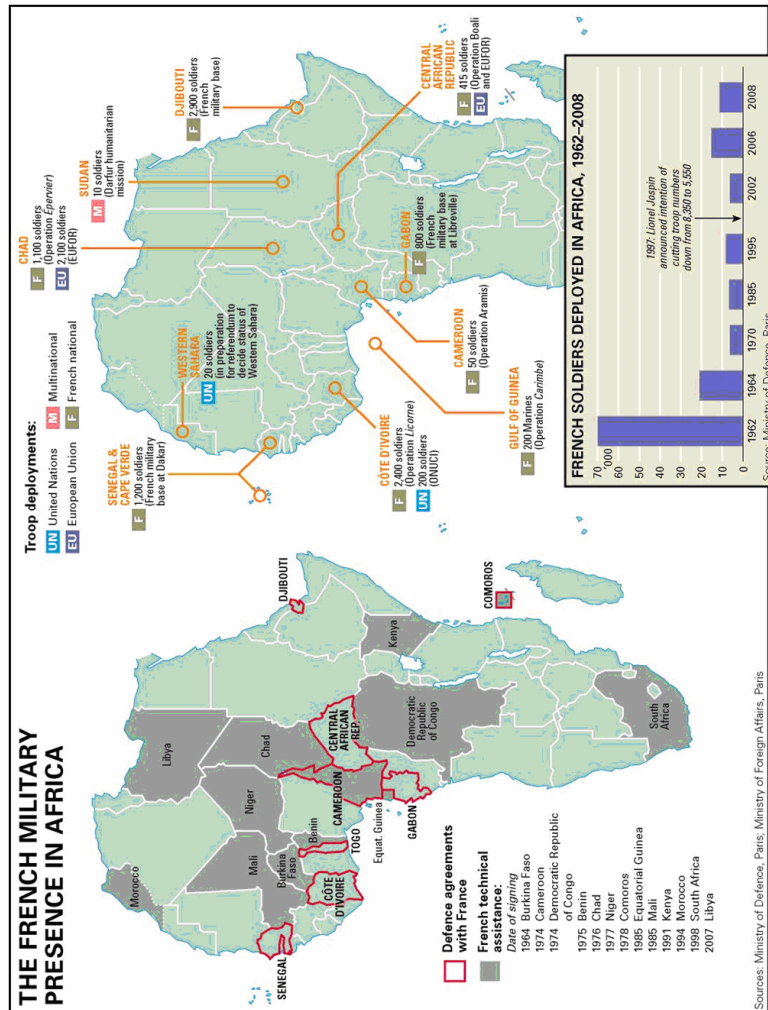

Figura nr. 13: Forțe militare franceze prezente în Africa

Având în vedere criteriile economic și militar, trebuie să remarcăm faptul că Franța constituie a doua mare putere economică europeană, după Germania, și cea de a cincea putere economică mondială. De asemenea, în cadrul Uniunii Europene, Franța este cea mai mare și puternică forță militară, iar din perspectiva cheltuielilor pentru apărare, Franța se clasează pe locul al treilea mondial, la fel ca în cazul puterii nucleare, unde se clasează după SUA și Rusia.

Așa cum notam anterior, majoritatea specialiștilor au considerat implicarea Franței în cazul Libiei drept o dovadă de oportunism. În ciuda acestor opinii, suntem de părere că Franța și-a urmărit consecvent interesele naționale. Suportul demonstrației noastre este constituit de Carta albă a securității și apărării, emisă de guvernul francez în anul 2008. Potrivit acesteia, există patru regiuni critice pentru interesele franceze. În continuare, vom identifica succint caracteristici ale acestor regiuni.

1. *Arcul de criză* care se întinde de la Oceanul Atlantic până la Marea Oman și Oceanul Indian, de unde există posibilitatea extinderii prezenței către Asia (și implicit către Energoland). Din punct de vedere al stabilității și securității, zona este caracterizată de aspecte problematice, precum:

- resurgența islamului radical;
- disputele dintre sunniți și shiiti;
- problema kurdă;
- fragilitatea politică a regimurilor din zonă

2. *Africa subsahariană*, regiune caracterizată de:

- abundența minereurilor strategice și a resurselor energetice care trebuie exploatate;
- creșterea populației;
- slăbiciunea structurilor statului;
- slaba guvernare;
- valorile migratoare pe motive economice și tensiuni sociale;

- războaie endemice (interne și internaționale – Somalia, Republica Democratică Congo, Darfur etc.)

3. *Continental European și relația statelor europene cu Rusia* sunt două domenii prioritare pentru Franța; de aceea, evoluția Rusiei și a politicii sale, în special a aceleia față de vecinii imediați, fostele state membre ale Uniunii Sovietice sau adiacente rămâne un factor important pentru securitatea continentului, alături de parteneriatele cu alte state europene și Alianța Nord-Atlantică.

4. *Africa de Nord*, regiune considerată importantă de către Franța din motive istorice (limba, cooperarea în domeniul energiei și cel economic), în care se desfășoară deja competiția unor actori statali noi, precum SUA și China, și actori non-statali, precum Al Qaeda. Regiunea este caracterizată de prezența unor factori de risc, precum: inegalitățile sociale, unele din cele mai mari rate ale șomajului, dezvoltare neechilibrată a regiunii; sistemele educaționale ineficiente; creșterea imigrației ilegale; expunerea ridicată la tranzitul imigranților dinspre regiunea Africii sub-sahariene; tensiuni sociale, șomaj, terorism.

Franța consideră drept critice aceste regiuni, pe motivul învecinării imediate sau îndepărtate a acestora cu zona mediteraneană, argumentul principal fiind acela că securitatea bazinului mediteranean este puternic conectată⁴⁶ cu cea a Uniunii Europene. Ceea ce a impus existența unei axe strategice principale⁴⁷ expusă unor riscuri conturate puternic (figura nr. 14), de la Atlantic până la marea Oman și Oceanul Indian, de unde există posibilitatea extinderii prezenței către Asia. Mai mult, aceste regiuni sunt destinatările mai multor programe de cooperare ale Uniunii Europene, așa cum este grafic marcat în figura nr. 15.

⁴⁶ *Defense et Securite nationale*, Le livre Blanc, Editura Odile Jacob/La documentation Francaise, Paris, 2008, p. 45.

⁴⁷ Ibidem, p. 75.

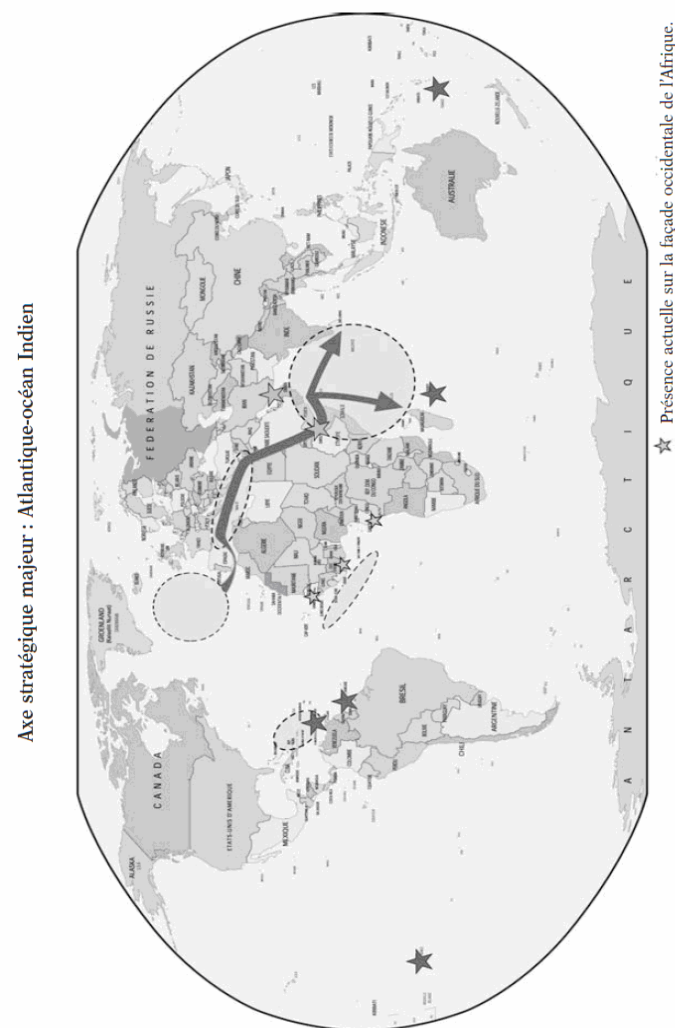

Figura nr. 14: Axa strategică majoră franceză de la Oceanul Atlantic la cel Indian

Figura nr. 15: Programe de cooperare ale Uniunii Europene⁴⁸

Este lesne de observat că marcajul programului Politicii Europene de Vecinătate este trasat pe teritoriul statelor nord-africane, care au avut un rol important în declanșarea și desfășurarea revoltelor populare din regiune. Prezența acestui program în regiune poate constitui o garanție a viitoarei stabilități și securității a regiunii, care să permită Franței o extindere a sferei de influență pe continentul African, pentru a recupera avansul puterilor concurente SUA și China într-un spațiu considerat tradițional în sfera franceză de influență. Instrumentul cel mai la îndemână pentru Franța poate fi Uniunea Mediteraneană, al cărei proiect a fost prezentat în anul 2008 de către fostul președinte francez, Nicholas Sarkozy. Operaționalizarea acestui instrument necesită însă un efort financiar susținut din partea UE, și a Franței în particular, ceea ce în condițiile actualei crize din jurul monedei Euro pare mai mult decât dificil de realizat.

⁴⁸ Laura Canali, *Balcans Special Issue - 10/2005*, Limes, <http://temi.repubblica.it/limes-heartland/eu-programs>.

Un argument în plus pentru reconsiderarea poziției strategice a Franței față de continentul african este constituit, în opinia noastră, de întărirea prezenței sale în unele state africane, așa cum s-a întâmplat la sfârșitul anului 2012 în Mali, sau în proximitatea acestuia, și implicit pe direcția axei sale strategice. În acest ultim exemplu, al proximității, credem că este exemplificator faptul că teritoriul francez s-a extins, prin încorporarea administrativă a insulei Mayotte în teritoriul metropolitan al Franței, practic insula devenind teritoriu francez.

Figura nr. 16: Poziționarea insulei Mayotte în Oceanul Indian, pe direcția axei strategice franceze

Din punct de vedere al competiției privind rutele de transport maritim a resurselor energetice din apele Oceanului Indian, insula Mayotte este un punct strategic important pentru Franța (figura nr. 16), fiind situată la jumătatea distanței dintre Madagascar și Africa, ceea ce, pe de o parte, îi oferă acces direct și rapid la continent, iar, pe de alta, îi deschide accesul mai rapid spre Oceanul Indian, și implicit spre rutele de transport al resurselor energetice.

Stabilirea unei facilități militare pe insulă ar putea fi argumentată prin faptul că, din punct economico-social, caracteristicile insulei sunt modeste, populația numărând 186.000 de locuitori, din care 1/5 trăiesc sub limita sărăciei, iar șomajul ridicându-se la cota de 25%. Fost sultanat, colonizat de Franța în anul 1841, Mayotte are o populație majoritar musulmană, ceea ce nu conduce decât la o sporire a procentului de populație musulmană într-un stat precum Franța, în care autoritățile încearcă să limiteze diferențele culturale prin politici de interzicere a simbolurilor religioase în public.

Credem că prin sporirea prezenței franceze pe continentul african și a extinderii influenței sale spre Oceanul Indian Franța face un pas important în competiția pentru resurse energetice ale Africii pe de o parte, și în ceea ce privește controlul unor rute maritime de transport a acestora dinspre statele furnizoare către cele consumatoare.

CONCLUZII

Ca urmare a analizei înfățișate în cele trei capitole ale prezentului studiu, considerăm că prin tendințele strategice manifestate statele, și în special marile puteri, încearcă să reducă în fapt riscurile geopolitice care se traduc prin relațiile dintre statele producătoare și statele consumatoare, relații care, de cele mai multe ori, prin prisma tradițiilor istorice sau ale intereselor actuale, sunt mai degrabă impredictibile. Această impredictibilitate este complicată de realitatea concretă a accesului la resursele energetice, în special hidrocarburi, majoritatea acestora fiind localizate, respectiv transportate, în/prin regiuni caracterizate de un potențial ridicat de instabilitate: Orientul Mijlociu, Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală, Africa.

Am putut identifica, în urma analizei, că implicațiile luptei pentru influența asupra regiunilor bogate în resurse energetice, pentru a obține acces sau pentru a-și extinde controlul asupra acestor zone, se folosesc, adițional mijloacelor de cooperare economică, mijloace de cooperare militară, așa cum este cazul SUA și Franța care au dezvoltat acorduri de sprijin militar cu numeroase state africane sau din Orientul Mijlociu.

China duce o politică agresivă de investiții în industria extractivă a hidrocarburilor, de asemenea în state africane și ale Orientului Mijlociu, dar își folosește și forța militară, în special maritimă, în cazul disputei asupra insulelor Senkaku/Diaoyu pe care o are cu Japonia, stat aliat tradițional al SUA în regiunea Pacificului.

Rusia, poate una dintre cele mai privilegiate mari puteri din punct de vedere al accesului și controlului resurselor

energetice, folosește uneori în mod direct ca privilegiile sale de stat furnizor în special de gaze naturale, în relațiile sale cu fostele state sovietice sau chiar cu Uniunea Europeană.

În ceea ce privește Uniunea Europeană, în studiul nostru, aceasta a fost singura putere supranațională analizată, din documentele sale programatice reieșind preocuparea pentru asigurarea securității energetice europene, în condițiile în care dependența de hidrocarburile furnizate de către Rusia este una foarte sporită. Această situație impune UE găsirea rapidă de răspunsuri și chiar elaborarea și implementarea unei politici energetice comune și a unui parteneriat energetic solid și stabil cu Federația Rusă. Mai mult, este necesară dezvoltarea unor relații bilaterale cu furnizorii tradiționali de resurse energetice, precum Norvegia, Algeria etc., cât și cu țările de tranzit, ca de exemplu Ucraina (4/5 din livrările de gaze naturale dinspre Rusia spre Europa tranzitează teritoriul ucrainean) și Belarus (1/5 din livrări).

Totodată trebuie să notăm o serie de aspecte care pot fi catalogate ca ținând de starea de impredictibilitate a statelor ce doresc să-și minimizeze riscurile la adresa securității energetice, și anume: Germania are un parteneriat energetic special cu Rusia; statele din sud-estul Europei doresc crearea unei comunități energetice; Marea Britanie dispune de resurse în Marea Nordului; alte state membre insistă pe dezvoltarea parteneriatelor cu țările bogate în resurse energetice ale Africii.

În opinia noastră, pentru a-și asigura securitatea energetică și reduce dependența de livrările de hidrocarburi din Federația Rusă, Uniunea Europeană ar trebui să: folosească oportunitatea dată de punerea în funcțiune a conductelor BTC și BTE pentru a dezvolta infrastructura energetică europeană în jurul Mării Caspice și Mării Negre și ajuta producătorii din estul Caspicii să-și dirijeze hidrocarburile spre Europa; asigure asistență financiară și tehnică statelor din regiune pentru a

dezvolta orice proiecte energetice care evită teritoriul rusesc; încurajeze Rusia să-și liberalizeze economia și energetica.

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *Military Power of the People's Republic of China 2009 – Annual Report to Congress*, U.S. Department of Defense,
www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/china_critical_sea_lanes_2009.jpg
2. ***, Rossiiskaya Gazeta, 15 octombrie 2008
3. ***, *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defence*, Department of Defence, Washington D.C., 2012
4. Blagov, Sergei, *Russia labors as neighbors do deals*, Asia Times, 17.12.2009,
www.atimes.com/atimes/Central_Asia/KL17Ag01.html
5. Canali, Laura, *Balcans Special Issue - 10/2005*, Limes,
<http://temi.repubblica.it/limes-heartland/eu-programs>
6. Dinu, Mihai-Ștefan, *Influența factorilor etnic și religioși asupra dinamicii mediului de securitate*, Editura UNAp „Carol I”, 2008
7. Erickson, Andrew S.; Gabriel B. Collins, *Missile Frigate Xuzhou Transits Suez Canal, to Arrive off Libya ~ Wednesday 2 March: China's first operational deployment to Mediterranean addresses Libya's evolving security situation*, China SignPost No. 26, 2011, www.chinasignpost.com
8. Erickson, Andrew S.; Gabriel B. Collins, *The PLA Air Force's First Overseas Operational Deployment: Analysis of China's decision to deploy IL-76 transport aircraft to Libya*, China SignPost No. 27, 2011, www.chinasignpost.com
9. Jones, Walter S., *The Logic of International Relations*, Longman, New York, 1997
10. Luft, Gal; Anne Korin, *Energy security, challenges for the 21st century*, Greenwood Publishing Group, Santa Barbara, 2009
11. Rajagopalan N., Spretzer G. M., *Toward a theory of strategic change: a multi-lens perspective and integrative framework*, Academy of Management Review, Vol. 22, No. 1, 1996
12. Rozoff, Rick, *America threatens China: Pentagon Prepares for confrontation in the Asia-Pacific region*, www.globalresearch.ca/america-threatens-china-pentagon-prepare-for-confrontation-in-the-asia-pacific-region/31219
13. Van de Ven, A. H.; M. S. Poole, *Explaining Development and Change in Organizations*, Academy of Management Review, Vol. 20, No. 3, 1995
14. Xuegang, Zhang, *Southeast Asia and Energy: Gateway to Stability*, China Security, Vol 3, No. 2 Spring 2007, www.wsichina.org/cs6_2.pdf
15. Zand, Bernhard, *Stronger Chinese Navy Worries Neighbors and US*, Der Spiegel, 14.09.2012, www.spiegel.de/international/world/strengthening-of-chinese-navy-sparks-worries-in-region-and-beyond-a-855622.html
16. *Defense et Securite nationale*, Le livre Blanc, Editura Odile Jacob/La documentation Francaise, Paris, 2008
17. Directorate-General for Enterprise and Industry,

European Commission, *Member States competitiveness performance and policies: Reinforcing competitiveness*, 2011 Edition

18. European Commission, *An Energy Policy for Europe*, Brussels, 10 January 2007
19. European Commission, *Doing more with less. Green Paper on energy efficiency*, 22 June 2005
20. European Commission, *Energy 2020 – A Strategy for Competitive, Sustainable and Secure Energy*, 10 November 2010
21. European Commission, *EU energy in figures: Statistical Pocketbook 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012
22. European Commission, *EU energy trends to 2030 - Update 2009*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010
23. European Commission, *Europe 2020: A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, 3 March 2010
24. European Commission, *eurostat Pocketbooks: Energy, transport and environment indicators*, 2012 edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012
25. European Commission, *Green Paper „Towards an European Strategy for the security of energy supply”*, 29 November 2000
26. European Commission, *Green Paper „A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy”*, 8 March 2006
27. European Commission, *Regulation (EU) No 994/2010 of*

the European Parliament and of the Council concerning measures to safeguard security of gas supply and repealing Directive 2004/67/EC, 20 October 2010

28. European Commission, *Second Strategic Energy Review: An EU Energy Security and Solidarity Action Plan*, 13 November 2008
29. European Commission, *White Paper on Energy Policy for the EU*, 13 December 1995
30. European Council, *European Council 25/26 March 2010 Conclusions*, Brussels, 26 March 2010
31. European Union, *European Council Action Plan (2007-2009). Energy Policy for Europe (EPE)*, 2 May 2007
32. *La Russie accepte le projet de bouclier antimissile à condition d'y participer vraiment*, <http://fr.euronews.net/2010/11/21/la-russie-accepte-le-projet-de-bouclier-antimissile-a-condition-d-y-participer>
33. Ria Novosti, <http://rt.com/news/military-budget-russia-2020>
34. *Russia to invest \$100 bln in defense industry until 2020*, Ria Novosti, 21 martie 2011
35. U.S. Energy Information Administration, *Dry Natural Gas Consumption*, www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm?tid=3&pid=26&aid=2
36. U.S. Energy Information Administration, *International Energy Statistics*, www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm
37. U.S. Energy Information Administration, *Total Petroleum Consumption*, www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm?tid=5&pid=5&aid=2

38. <http://www.state.gov/p/eur/rt/epine>
39. <http://www.chinare.gov.cn/en>
40. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6927395.stm>

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Daniela RĂPAN
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 05.07.2013

Hârtie: A3
Coli tipar: 3,75

Format: A5
Coli editură: 1,875

Lucrarea conține 60 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Site: <http://cssas.unap.ro>

0162/665/2013

C. 203/2013